ХУЛОСАИ КОМИССИЯИ ЭКСПЕРТИИ

Шурои диссертатсионии 6D.КОА-039 назди Институти тибби ветеринарии Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон ба диссертатсияи Абдураҳимов Саъди Давлаталиевич дар мавзуи «Тарҳрезии усулҳои муолиҷа ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар Тоҷикистони Ҷанубӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ветеринарӣ аз рӯйи ихтисоси 4. 3. 6. Паразитология

Тибқи қарори Шурои диссертатсионии 6D.КОА-039 назди Институти тибби ветеринарии Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон (ИТВ АИКТ) аз 10 июли соли 2026 комиссия дар ҳайати раис - номзади илмҳои биологӣ Курчиев М.Ю., аъзои комиссия – номзади илмҳои ветеринарӣ Иброҳимзода Б.И. ва номзади илмҳои ветеринарӣ Зуҳуров А.Н. диссертатсия, автореферат, ҳуҷҷатҳои зарурӣ, мақолаҳои илмие, ки вобаста ба мавзуи диссертатсия аз ҷониби унвонҷӯ Абдураҳимов Саъди Давлаталиевич нашр гардидаанд, баррасӣ ва муҳокима намуда, қарори зеринро қабул карданд:

Кори диссертатсионии Абдураҳимов С.Д. дар мавзуи «Тарҳрезии усулҳои муолиҷа ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар Тоҷикистони Ҷанубӣ» зери роҳбарии доктори илмҳои ветеринарӣ Сахимов М.Р. дар солҳои 2021-2025 дар кафедраи фармакология ва паразитологияи Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш.Шоҳтемур ва хоҷагиҳои чорводории шаҳру ноҳияҳои Тоҷикистони Ҷанубӣ иҷро карда шудааст.

Хулоса дар бораи мутобиқати мавзуъ, муҳтавои диссертатсия ва автореферат ба ихтисос ва соҳаи илме, ки аз рӯйи он ба Шуро қабул, баррасӣ ва ҳимояи диссертатсияҳо иҷозат дода шудааст.

Тадқиқот ба бандҳои 3.3 - таснифоти муфтхӯрон, барангезандаҳои бемориҳои паразитии ҳайвонот ва одам; 3.13 - зуҳуроти клиникӣ, усулҳои ташхис, табобат ва пешгирии бемориҳои инвазионӣ; 3.14 - тадбирҳои умумӣ ва махсус оид ба пешгирӣ ва рафъи бемориҳои инвазионӣ, системаи пешгирии зоонозҳо ва антропозоонозҳои паразитӣ ва 3.15 - таҳияи воситаҳо ва усулҳои дезинвазия, дезинсексия ва дезакаризатсияи шиносномаи номгузории ихтисосҳои илмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба соҳаи кишоварзӣ, аз ҷумла байторӣ:аз рӯи ихтисоси 4.3.6. Паразитология мувофиқат мекунад.

Кори илмӣ дар кафедраи фармакология ва паразитологияи Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш.Шоҳтемур дар доираи мавзуи «Тарҳрезии усулҳои самараноки мубориза бо паразитозҳои ҳайвонот вобаста аз ҳолати эпизоотии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои солҳои 2021-2025 мустақилона анҷом дода шудааст.

Муҳтавои кори диссертатсионӣ дар таълифоти нашршудаи довталаб мукаммал инъикос ёфтааст.

Масъалаҳои асосии қабули диссертатсия ба ҳимоя:

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати аграрӣ буда, яке аз соҳаҳои муҳими кишоварзии он чорвопарварӣ мебошад. Афзоиши истеҳсоли маҳсулоти чорво (гӯшту шир) аз зиёд шудани саршумори чорво ва баланд бардоштани маҳсулнокии он вобастагии зиёд дорад.

Яке аз тадбирҳои муҳими баланд бардоштани маҳсулнокии чорво мубориза бар зидди бемориҳои паразитӣ мебошад, ки дар байни онҳо пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор - бемориҳое, ки сабаби ақибмонӣ дар инкишоф ва фавти оммавии ҷавонаҳо, забҳи маҷбурӣ, харҷи зиёди маводи табобатию пешгирикунанда, пастшавии маҳсулот ва ғайра гашта, зарари калони иқтисодӣ ба хоҷагиҳои чорвопарварӣ мерасонанд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор зиёд мушоҳида мегарданд, ки дар минтақаҳо ва экосистемаҳои гуногун (ба истиснои ВМКБ) ба қайд гирифта шудаанд. Фаунаи паразитҳои хуни ҳайвоноти кишоварзӣ ва интиқолдиҳандагони онҳо, чораҳои пешгирию табобат ва мубориза бо онҳо солҳои пеш аз ҷониби як зумра олимони ватанӣ омӯхта шудаанд, вале ҷанбаҳои гуногуни мавзуи мазкур, аз ҷумла пешгирӣ, табобаб ва роҳҳои мубориза бо истифода аз маводи дорои самаранокии баланди муосир дар айни замон мушаххас омӯхта нашудаанд.

Тадқиқотҳои суратгирифта, асосан дар замони Шуравӣ гузаронида шуда, маводи табобатию пешгирикунанда на он қадар самаранокии баланд нишон додаанд, аммо баъди мустақилияти мамлакатамон маводи зиддипаразитию зиддимикробии зиёди самаранокии баланд ва таъсири васеъдошта аз ҷониби ширкатҳои бонуфузи Федератсияи Россия, Украина, Ҷумҳурии Мардумии Чин, Ҳиндустон ва як қатор кишварҳои Аврупо ворид карда шуданд, ки дар ниҳоят муолиҷаи на танҳо бемороиҳои паразитӣ, инчунин сироятию ғайрисироятӣ хеле осон гардид.

Аз ин хотир ҷустуҷӯ, муайянкунӣ ва тавсияи маводи зиддипаразитии самаранокии баланд ва таъсири васеъдошта масъалаи ниҳоят мубрам ва саривақтии аз ҷиҳати назарявӣ ва амалӣ аҳаммияти бузургдоштаи соҳаи паразитология ва ҳалли он яке аз вазифаҳои кафедраи фармакология ва паразитологияи Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба шумор меравад.

Хулоса барои пешгирӣ аз бадшавии вазъи эпизоотӣ нисбат ба пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор, солим нигоҳ доштан ва зиёд кардани маҳсулнокии чорво, омӯзиши ҳамаҷонибаи паҳлуҳои гуногуни мавзуъ: эпизоотология, ташхис, ташхиси тафриқавӣ, такмили усулҳои пешгирикунанда, табобат ва чорабиниҳои маҷмӯавии мубориза бо

бемориҳои зикргардида, бо истифода аз маводи зиддипаразитии самаранокии баланддошта, бо дарназардошти ҳамаи марҳилаҳои давраи инкишофи барангезандагон ва интиқолдиҳандагони онҳо, яке аз масъалаҳои мубрами паразитологияи муосир маҳсуб меёбад.

Ҳадафи тадқиқот. Ҳадафи асосии тадқиқот омӯзиши эпизоотология, табобат, пешгирӣ ва таҳияи системаи чораҳои мубориза бо пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар минтақаҳо ва экосистемаҳои гуногуни Тоҷикистони Ҷанубӣ маънидод карда мешавад.

Вазифаҳои тадқиқот:

-муайян намудани ҳавзаҳои паҳншавии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар Тоҷикистони Ҷанубӣ, маълумгардонии ангезандагони бемориҳои мазкур ва намуди канаҳои иксодӣ - интиқолдиҳандагони онҳо;

-интихоб ва истифодабарии инсектоакарисидҳои нав дар иншоотҳои чорводорӣ, омузиши хусусиятхои асосӣ ва маълум сохтани самаранокии истифодабарии онҳо хангоми гузаронидани дезинсексия ва дезакаризатсия;

- омӯзиши хосиятҳои реактогенӣ ва иммуногении ваксинаи штамми S_{15} ҳангоми санҷиши экспериментали он;

- коркарди усулҳои самараноки муолиҷаи пироплазимидозҳои чорвои калони шохдор бо истифода аз маводи муосири доруворӣ;

- таҳияи дастуру тавсияномаҳо доир ба муолиҷа ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор.

Навгонии тадқиқоти илмӣ. Баъд аз чандин даҳсолаҳо дар шароити Тоҷикистони Ҷанубӣ фауна ва паҳншавии пироплазмидаҳои чорвои калони шохдор дар минтақаҳо ва экосистемаҳои гуногун ба таври муфассал таҳти омӯзиш қарор гирифтанд; дараҷаи сироятёбии чорвои калони шохдор аз пироплазмидаҳо вобаста ба синну сол ва зоти чорво, инчунин моно- ва инвазияи омехтаи ин паразитҳо ошкор карда шуд;

Бори аввал ба таври расмӣ самаранокии ваксинаи заифкардашудаи истеҳсоли ширкати дорусозии «Дорса Парс Тус»-и Эрон, ки аз штамми S_{15}-и *Theileria annulata* таркиб ёфтааст, дар шароити экспериментали бо риояи талаботҳои меъёрӣ муайян карда шуд, ки он 100%-ро ташкил менамояд.

Самаранокии якчанд маводи зиддипротзойии муосир дар ҷанбаи муқоисавӣ ҳангоми сироятёбии алоҳида ва омехтаи пироплазмидаҳо ба таври расмӣ муайян карда шуда, нақшаи такмилёфтаи пешгирӣ, муолиҷа ва системаи тадбирҳои пешгирию мубориза бо пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор таҳия карда шуд.

Фаунаи муосири канаҳои иксодӣ-интиқолдиҳандагони пироплазмидаҳои чорвои калони шохдор дар шароити Тоҷикистони Ҷанубӣ муфассал омӯхта шуда, инчунин самаранокии якчанд маводи инсектоакарисидии муосир ҳангоми каназании чорво муайян карда шуд.

Аҳаммияти амалӣ ва назариявии тадқиқот. Вобаста аз омӯзиши дақиқи эпизоотологияи пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар шароити Тоҷикистони Ҷанубӣ ва дар асоси тадқиқоти гузаронидашуда «Тавсияҳо оид ба муолиҷа ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор» таҳия карда шуд, ки онро Шурои илмию техникии Кумитаи бехатарии озуқавории назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 декабри соли 2024, протоколи №8 тасдиқ кардааст.

Эътимоднокии натиҷаҳои тадқиқотро бо маълумоти кофӣ ва таҷрибавӣ оид ба вазъи эпизоотии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар экосистемаҳои гуногуни Тоҷикистони Ҷанубӣ тасдиқ карда мешавад. Дар маводи хеле калони таҷрибавӣ самаранокии доруҳои зиддипротозойӣ ва акарисидӣ, инчунин ваксина аз штамми S_{15}-и *Theileria annulata* барои табобат ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор омӯхта шудааст.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳоро миқдори зиёди маводи тадқиқшуда, натиҷаи таҷрибаҳои гузаронидашуда, коркарди омории маълумоти бадастовардашуда ва маводи нашргардида тасдиқ мекунанд, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расидаанд. Хулоса ва пешниҳодҳои амалӣ аз таҳлили ҳамаҷонибаи илмии натиҷаҳои тадқиқот таркиб ёфтаанд.

Оид ба дар диссертатсия набудани ҳолатҳои истифодаи маълумот бе нишон додани манобеъ. Аз ҷониби диссертант маълумотнома оид ба санҷиши матни диссертатсия оид ба ҳаммонандиҳо (плагиат) пешниҳод карда шудааст, ки аз ҷониби корманди Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти ҶТ Ёров Р.М. имзо гардидааст. Тибқи маълумотномаи мазкур матни диссертатсияи Абдураҳимов С.Д. дар мавзуи «Тарҳрезии усулҳои муолиҷа ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар Тоҷикистони Ҷанубӣ» 94,30% - ро ташкил медиҳад.

Дар бораи пуррагии маводи диссертатсия дар корҳои нашркардаи довталаби дараҷаи илмӣ. Диссертатсия дар ҳаҷми 159 саҳифаи таҳия шуда, аз муқаддима, шарҳи адабиёт, хусусиятҳои табиию иқлимии мавзеи тадқиқот, мавод ва усулҳои тадқиқот, 13 бахши тадқиқоти хусусӣ, баррасии натиҷаҳои бадастомада, хулоса, пешниҳодҳои амалӣ, рӯйхати адабиёт, аз ҷумла 272 сарчашмаҳои илмӣ, ки аз он 61 адад манбаъҳои

хориҷӣ мебошанд. Рисолаи мазкур бо 11 ҷадвал ва 3 расми ба мавзуъ мувофиқ бо сабту услуби хос зебу зиннат дода шудааст.

Доир ба мавзуи диссертатсия 6 мақола ва фишурдаҳои илмӣ таҳия гардида, аз он 3-тояш дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон («Ахборот»-и АМИТ ва «Кишоварз»-и ДАТ) нашр гардидаанд.

Муқаррароти илмӣ, хулосаҳо ва тавсияҳои амалии дар кори диссертатсионии Абдураҳимов С.Д. пешниҳодшуда бо маводи воқеӣ асоснок карда шудаанд.

Бо эътирофи сифати хуби кори диссертатсионии Абдураҳимов С.Д. қайд менамоем, ки дар он хатогиҳои алоҳидаи техникӣ ва имлоӣ мавҷуданд.

Бояд қайд кард, ки ин шарҳҳо хусусияти тавсиявӣ доранд ва бартариҳои диссертатсияро́, ки кори мукаммали илмӣ-тахассусӣ буда, аҳаммияти калони илмӣ-амалӣ дорад ва ба рушди илми байторӣ мусоидат мекунад, коҳиш намедиҳанд.

Комиссияи экспертӣ диссертатсияи Абдураҳимов Саъди Давлаталиевичро дар мавзуи «Тарҳрезии усулҳои муолиҷа ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар Тоҷикистони Ҷанубӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ветеринарӣ аз рӯйи ихтисоси 4.3.6. Паразитология баррасӣ намуда, дар асоси банди 60 тартиби додани дараҷаҳои илмӣ:

ҚАРОР КАРД:

1. Диссертатсияи Абдураҳимов Саъди Давлаталиевич дар мавзуи «Тарҳрезии усулҳои муолиҷа ва пешгирии пироплазмидозҳои чорвои калони шохдор дар Тоҷикистони Ҷанубӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ветеринарӣ аз рӯйи ихтисоси 4. 3. 6. Паразитология ба ҳимоя қабул карда шавад;

2. Комиссияи экспертӣ муҳаққиқонии зеринро, ки корҳои илмӣ-тадқиқиашон ба ихтисоси 4. 3. 6. Паразитология мувофиқат доранд, ба ҳайси муқарризони расмӣ пешниҳод менамояд:

Каримов Сайфуддин Сайтоҷович - доктори илмҳои тиб, директори Маркази таҳсилоти баъдидипломии муассисаи таълимии ғайридавлатии Донишкадаи тиббӣ-иҷтимоии Тоҷикистон;

Камолов Насимҷон Шарифбоевич – номзади илмҳои биологӣ, дотсенти кафедраи технологияи маҳсулоти хӯрокаи Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С.Осимӣ дар шаҳри Хуҷанд;

3.Ба сифати **муассисаи пешбар** Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров тавсия дода шавад.

4. Барои ҷойгир намудани эълон оид ба ҳимояи диссертатсия дар сомонаҳои Институти тибби ветеринарии АИКТ ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон розигӣ дода шавад.

5. Барои чопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис (100 адад) ва ирсол гардидани он ба сурогаҳои таъиншуда иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи экспертӣ:
номзади илмҳои биологӣ Курчиев М.Ю.

Аъзои комиссияи экспертӣ:
номзади илмҳои ветеринарӣ Иброҳимзода Б. И.
номзади илмҳои ветеринарӣ Зуҳуров А.Н.

03 августи_ соли 2026